

Az állati eredetű élelmiszerek: a hús, tej, tojás termelésének aránya az össztermelésben ma a mezőgazdaság fejlettségének fokmérője. A mezőgazdaságilag legfejlettebb országokban az állattenyésztés termelésének értéke — olykor jelentősen — meghaladja a növénytermesztés termelésének értékét. (Pl. Finnországban a mezőgazdaságban elért jövedelemből az állattenyésztés 90%-kal, Dániában kb. 86%-kal, Írországban 80%-kal részesedik.)

Afrika állattenyésztésére — a földrészt egységnek véve — két jelenség jellemző: szinte jelentéktelen a sertéstartás (az egész kontinens sertésállománya nem haladja meg hazánkét), és kiterjedt övezetekben nem lehet szarvasmarhát tenyészteni a cecelég terjesztette betegség (a tripanosomiasis) miatt. Tekintsünk el most attól, miért kevés itt a legkönnyebben szaporítható sertés, és vizsgáljuk meg az Élelmezési Világkonferencia dokumentumainak fényében a másik jellegzetesen afrikai jelenséget: a cecelég elterjedése következtében előállott helyzetet.

A világkonferenciára kiadott, *The World Food Problem* című kötet megállapítja, hogy ha sikerülne felszámolni a cecelég terjesztette tripanosomiasist, az ezzel fertőzött területen — a szanálás után — kb. 120 millió szarvasmarhát lehetne tartani. Ez az állomány kereken 1,5 millió tonna húst termelhetne, amelynek értéke 750 millió USA-dollárnak felel meg.

A felmérések szerint a cecelég kb. 7 millió négyzetkilométeren van elterjedve, ebből kb. 5 millió km² szavanna-övezet, 2 millió km² őserdő. A ma számbajelölhető módszerek közül az erdő borította területeken tripanosoma-toleráns marhafajok elszaporításával, míg a szavanna-övezetben a cecelég vegyszeres irtásával lehetne a kérdést megoldani.

Szakértők véleménye szerint ezt a programot nagyjából 20 év alatt tudnák megvalósítani. Költségeit 2-2,5 milliárd dollárra becsülik. (Ha ezt az összeget egyes országok katonai költségvetéséhez hasonlítjuk, akkor jelentéktelen, de ha néhány olyan — közvetlenül érdekelt — afrikai ország nemzeti jövedelméhez hasonlítjuk, mint Csaad, a Közép-afrikai Köztársaság, Kamerun, Gabon, amelyeknek együttes nemzeti jövedelme nem tesz ki évi 2,5 milliárd dollárt, akkor felmérhetők előteremtésének nehézségei.)

A zöld forradalomnak tehát nem valamilyen életképtelenség szegte szárnyát, csak a pénztelenség nehezedik rá ólomsúlyként: a regionálisan jelentkező pénztelenség, a pénzbőség ellenpólusán. Az Élelmezési Világkonferencia egyik fő eredménye éppen az, hogy az összefüggések világos felismerése következményeként az egyenlőtlenségek kiküszöbölésének szükségességére inti a világot. Erre dolgozott ki a konferencia tervet, amit annak főtitkára, Sayed A. Marei stratégiának nevez. Amint csupán Afrika két kiragadott jelenségének példáján láttuk, ennek a stratégiának az érvényesítéséhez nagyon sok taktikai sakkhúzásra lesz szükség.

Nagy Miklós

A dél-amerikai reformmozgalmak egy könyv tükrében

Napjaink állandóan és mind gyorsabb ütemben változó világában különleges helyet foglal el Latin-Amerika. A Rio Grandétól délre eső világot annak idején előszeretettel hasonlították forrongó vulkánhoz. A dél-amerikai spanyol gyarmatok felszabadulása a gyarmati iga alól nem vezetett társadalmi felszabaduláshoz. Elsősorban az angol kereskedelemnek kedvezett a gyarmati rendszer felszámolása, az utolsó évszázadban pedig az amerikai monopóliumok törtek előre s jutottak úgyszólván egyeduralomra Latin-Amerikában. Mindez hozzájárult ahhoz, hogy a kreol vezető réteg fokozatosan igazi oligarchiává fejlődjék. Egymást követték a katonai junták, a széles néptömegek érdekében azonban mi sem történt. Simón Bolívar, a *Felszabadító* föderációs álma sem vált valóra, egyes vidékek sajátosságai szerint külön államokká alakultak a dél-amerikai közösségek, nemegyszer véres háborút folytatva egymással.

A világméretű technikai, társadalmi és demográfiai forradalom Dél-Amerikát sem hagyta érintetlenül. Kuba példája éppenséggel nem maradhatott követke-

mények nélkül. Reformista megmozdulások sorozata bontakozik ki, hogy „megmozgassa a köveket”. És ezt a szólást itt a szó szoros értelmében idézzük, mert egy kővé merevedett társadalomnak a holtpontról való kimozdításáról van szó. Aki a közelmúltban megfordult egyik-másik dél- vagy közép-amerikai államban, s látta a város és vidék között tátongó szakadékot, a társadalmi, kulturális, anyagi és faji ellentéteket, rádöbbenhetett, hogy voltaképpen milyen kevés változás történt itt a limai vagy új-granadai alkirályságok ideje óta. Ezen akarnak változtatni azok a jószándékú államférfiak, akik ráeszméltek a visszamaradott struktúrából következő külső és belső kiszolgáltatottságra. Dél-Amerika sokmilliárdos profitot jelent a monopóliumoknak, ugyanakkor a lakosság 80-90 százaléka tudatlanságban és anyagi nyomorúságban él.

A latin-amerikai reformmozgalmakból a legérdekesebbnek és legjellegzetesebbnek a peruit kell tekintenünk, ahol 1968-ban népi származású katonatisztek egy csoportja vette kezébe a hatalmat, s az alapvető reformokra összpontosította figyelmét. Azért is érdekes ez, mert ha Peru múltját tekintjük, elmondhatjuk, hogy Atahualpa, az utolsó inka uralkodó óta csak a kreolok konzervatív rétegének történetéről beszélhetünk, a hegyek közé húzódott őslakosság élete megszűnt azonos lenni az országéval.

1969. június 24-én kikiáltják Peruban a földreformot, s ennek eredményeképpen 1700 000 hektár földet osztanak ki 80 000 parasztszalád között. Hangsúlyoznunk kell, hogy egy dél-amerikai agrárreform nem azonos más kontinensek földosztásaival; nemcsak évszázados társadalmi fal dől le a lakosság két rétege között, hanem szinte két világ találkozik, amely még nyelvében is különbözik egymástól. A perui parasztság, melynek egy része most földhöz jutott, azzal a kecsua és ajmara lakossággal azonos, mely az inka birodalom pusztulásakor a hegyek közé menekült, s ott tengődött mindmáig.

Hogyan jellemzi ezt az eseményt Peru új államelnöke, Juan Velasco Alvarado, a törvény kihirdetésekor*:

„Ma, az Indián Napon, a parasztság napján a forradalmi kormány megadja a nemzetnek azt a törvényt, amely mindörökké véget vet a társadalmi igazságtalanságnak, annak a kényszerűségnek, hogy milliók dolgozzanak idegen földön. Ezen a napon a forradalmi kormány nem üres ígéretekkel hódol a parasztságnak, hanem kielégíti igazságérzetét, amely az idők során oly sok vérontás közepette fejlődött ki. Mától a perui paraszt nem pária többé, nem az a javaiból kiforgatott nincstelen, aki a bölcsőtől a koporsóig nyomorúságban élt, és fiai jövőjét éppily reménytelennek látta. Jól tudjuk, hogy ennek a földreformnak lesznek és vannak ellenzői és gáncsolói. Ezek azok az előjogokkal rendelkező csoportok, amelyek gazdasági egyeduralmukat és politikai hatalmukat államelvvé tették. Ez az oligarchia veszélyeztetve látja eddigi hazafiatlan uralmát Peruban. Mi azonban nem félünk tőlük...”

A földreformot meghirdető, történelmi visszhangú beszédet reformok sora követi; a cukornádültetvények, rézbányák, vasutak államosítása, s ami talán a legfontosabb: Peru Állami Bankjának állami kézbe vétele, hogy a pénzügyet ezentúl „a társadalmi reformok szolgálatába állíthassák”. A perui reformmozgalom baloldali jellegét talán leginkább az bizonyítja, hogy Alvarado elnök beszédeiben sűrűn hivatkozik Benito Juarezre, a mexikói forradalmár-elnök alapvető reformjai ugyanis utat nyitottak Mexikó fejlődése számára. (Juarez nevének sűrű fölemlítése nem véletlen, hiszen Mexikó — melynek egyharmadát száz évvel ezelőtt az északi szomszéd bekebelezte — ennek a kivételes egyéniségnek köszönheti, hogy ma Latin-Amerika egyik élenjáró országa.)

Ezek a reformok természetesen nem valósulnak meg zökkenőmentesen. A jobboldali társadalmi rétegek, melyek az amerikai monopóliumok védnöksége alatt eddig jól megtalálták számításaikat, mozgolódnak, terveket szőnek, lázadoznak, korántsem akarnak megalkudni a változásokkal. Peruban, éppen az újesztendő első heteiben nem is veszélytelen összeesküvéseket, puccskísérleteket lepleztek le. Teljes joggal állapíthatta meg Alvarado elnök legutóbbi beszédében, hogy e kormányellenes megmozdulások hátterében azok a társadalmi erők állanak, amelyeknek nem áll érdekükben az ország fejlődése, s nem hajlandók megalkudni a reformokkal.

A perui reformista junta éppen a legutóbbi megmozdulások és merénylettervek ismeretében arra a következtetésre jutott, hogy minden jószándékú és haladó szellemű réteg bevonásával alkotmányosan is meg kell vonni a követendő reformok irányvonalát. Ennek megvitatására és megszerkesztésére külön alkotmányjogi bi-

* Juan Velasco Alvarado: Peru pe drumul progresului. Editura politică. București, 1974.

zottságot alakítottak azzal a konkrét megbízással, hogy dolgozzák ki a sorra kerülő vagy végrehajtás alatt álló reformok elvi alapjait.

A perui reformmozgalom mellett említhetjük a venezuelait is, mely éppen napjainkban jutott el az ország erejét és további felvirágzását biztosító kőolaj-vállalatok államosításához.

A latin-amerikai reformmozgalmakat nem utolsósorban a mindinkább kiéleződő élelmiszer-, energia- és nyersanyagproblémák időszerűsége bontakoztatta ki. Ha az élelmiszer dolgában Dél-Amerika nincs is az afrikai és dél-ázsiai országok súlyos helyzetében, s ha lakosságának gyors emelkedése éppen hogy eleget tesz a fokozódó iparosodás követelményeinek, értékes ipari nyersanyagaiért azonban mind nagyobb harc folyik, s ezeket a nyersanyagokat (kőolajat, színesfémeket stb.) ma már nem hajlandó az önkényesen megállapított áron kiszolgáltatni a monopóliumoknak. Ezt a törekvést fejezte ki az 1969. novemberi limai értekezlet is, amelyen a négy legfontosabb réztermelő és -exportáló állam — Peru, Chile, Zambia és Zaire — érdekeit és szempontjait hozták közös nevezőre. „A réz az ipari fejlődés egyik legfontosabb alapanyaga — mondta megnyitó beszédében Alvarado elnök. — Nem exportálhatjuk az eddigi feltételek mellett. Önök már első megbeszéléseinken megértették ezt... Közös célunk: megállapítani a nemzetközi rézkereskedelem követendő irányelveit...”

Hasonló, a gazdasági integrálódást célzó értekezletek követték egymást az elmúlt években, elősegítendő, hogy a gazdaságilag külön-külön még gyenge latin-amerikai országok egymást segítve, azonos érdekeiket fölismerve kiküszöbölhessék egyrészt a külföldi monopóliumok befolyását, másrészt az őket kiszolgáló hazai oligarchiák uralmát. 1972 nyarán a négy andesi ország (Peru, Columbia, Chile és Ecuador) egyezményt írt alá a columbiai Cartagenában. „Ez az egyezmény — a perui elnök megfogalmazása szerint — kifejezi a dél-amerikai földrészen mind szélesebben kibontakozó törekvést, hogy a külföldi tőkével szemben közös állásfoglalást dolgozzanak ki, és nincs messze az idő, amikor a latin-amerikai államok egyesítik erőfeszítéseiket, akaratukat és szándékukat...”

A dél-amerikai reformmozgalmak alapos átgondoltságát legjobban az érdekelt államok új pénzpolitikája bizonyítja. A monopóliumok uralmával mindeddig együtt járt a dollár egyeduralma is, a nemzeti valuták tökéletes háttérbe szorulása. A gyorsuló iparosodást, az államgépezet megerősödését mindinkább kiéleződő valutáris harc kíséri, melynek célja véget vetni a szinte állandósuló inflációs jelenségnek, az egymás követő pénzbeváltásoknak, a nemzeti pénznem névcsereinek, mindannak, ami a múltban a gyengén fejlett vagy fejlődő államok harcát jelezte egy szuperhatalom pénzügyi diktatúrája ellen. Mi sem jellemzőbb a helyzetre, hogy a ma már százmillió és a föld minden természeti kincsével rendelkező Brazília kiszolgáltatottságában szinte húszévenként hozta új meg új néven forgalomba, illetve váltotta s váltja be a pénzt (reis, milreis, cruzeiro); kereskedői, iparosai kizárólag dollárban számolnak és gondolkoznak. Ezért kivételes jelentőségű az Amerikaközi Beruházási Bank létrejötte mint első lépés a pénzügyi önállóság felé. A pénzügyi kormányzó 1971. május 10-én megbeszélésre ültek össze Limában, s megnyitó beszédében Juan Velasco Alvarado elnök így foglalta össze a bank előtt álló feladatokat:

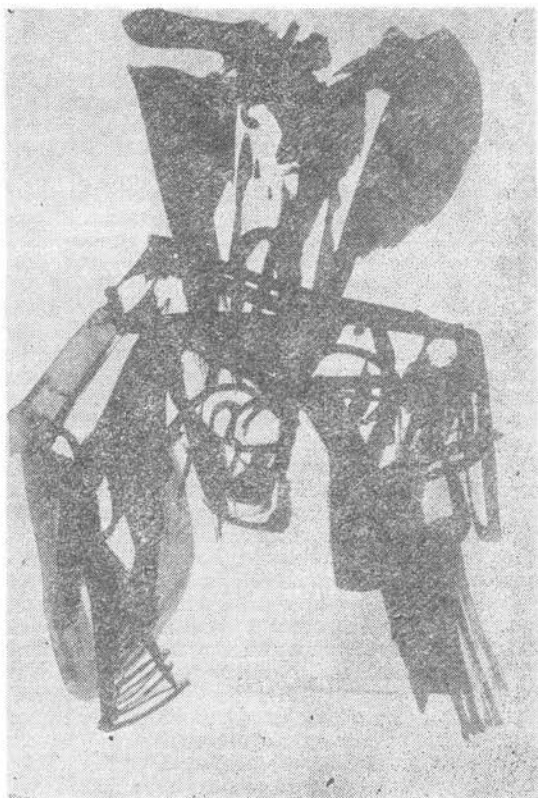
„Elismerjük a tőke jogát a haszonra, s ebben a megállapításunkban semmiféle opportunizmus nem vezet bennünket. Ellenkezőleg: reális felismerésből ered, melynek alapját forradalmi elméletünk gazdasági alapelve adja meg. Teljes garanciát jelent ez mindazoknak, akik beruházásokat kívánnak eszközölni nemzetgazdaságunkban — legyenek peruiak vagy külföldiek —, ha megértik és elfogadják a forradalmi kormány álláspontját. A beruházások, amennyiben jogosak, az elvesztélők számára biztosítják az őket megillető nyereséget. Ezeknek a beruházásoknak azonban szem előtt kell tartaniuk a perui gazdasági élet fejlesztésének szükségleteit, s profitszempontjuk nem lehet öncélú. Más szóval: elismerjük jogukat a megfelelő haszonra, a beruházásoknak azonban elő kell segíteniük Peru gazdasági és társadalmi fejlődését, következőképpen összhangban kell lenniük azokkal az alapvető átalakulásokkal, melyek országainkban végbemennek. Végképp lealkonyult annak a kornak, amikor a külföldi vállalatok kizárólag a maguk hasznára aknázták ki az ország kincseit. A magánvállalatoknak továbbra is fontos szerepük lesz, ám nem tarthatják ellenőrzésük alatt a gazdasági életet, s nem sajtíthatják ki annak minden hasznát... Gazdasági életét biztosítandó. Peru ezentúl elsősorban belső erőforrásaira támaszkodik. Gazdasági életünknek ez az új irányulása megmagyarazza azt is, hogy ezentúl az állam lesz az ország legfőbb

pénzügyi tényezője, s maga határozza meg és ellenőrzi a pénzügyi alapok felhasználását, maga közvetíti majd mind a belföldi, mind pedig a külföldi pénzügyi tranzakciókat.“

Románia Szocialista Köztársaság, külpolitikája alapelveinek megfelelően, fokozott figyelemmel kíséri a Latin-Amerikában végbemenő változásokat. Nicolae Ceaușescu elvtárs látogatása Dél-Amerikában jelentős mértékben elősegítette és megszilárdította politikai, gazdasági és művelődési kapcsolatainkat ezekkel az országokkal.

Ha figyelemmel kísérjük a fejlődés ütemét a gyengén fejlett és fejlődő országokban, joggal állapíthatjuk meg, hogy Latin-Amerika ezeknek az országoknak az élén jár; milliós nagyvárosaival, társadalmi és gazdasági reformjaival mindinkább áthidalja a közötte és a fejlett ipari országok között még fennálló jelentős különbséget. Az egymást követő gazdasági, pénzügyi és kulturális tanácskozások a latin-amerikai fővárosokban fokozzák a közös erőfeszítéseket, s kidolgozzák az újabb taktikai lépéseket a fejlődést fékező akadályok elhárítására. Ez az örvendetes változás nem utolsósorban azoknak a különböző árnyalatú, de következetesen a nép érdekeit képviselő reformmozgalmaknak köszönhető, melyek a konkvisztádorok által elpusztított egykori kultúrák romjain egy új, magasabb rendű műveltség és társadalom létrejöttén fáradoznak.

Korda István

Bencsik János: Pietà